

AVERSS UN REVERSS

LATVIJAS BANKAS BIĻETENS • 2005. GADS NR. 1

INTERVIJA

MAKROEKONOMISTA DIENASKĀRTĪBA 2005

Gads, kad iestājāmie Eiropas Savienībā (ES), tiešām nāca arī ar inflācijas triecienu – 6–7% inflācija gadā nebija pieredzēta kopš 1997. gada. Turklāt savā ziņā Latvija ievērojami atšķirās no pārējām 9 jaunajām dalībvalstīm – virkne specifisku procesu bija vērojami tikai šeit. Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes vadītājs **Helmuts Ancāns** pamato, kāpēc sāpīgais inflācijas sitiens, ko piedzīvojām pērn, visdrīzāk aiztaupīs šādus sāpīgus brīžus nākamajos gados.

ŠAJĀ NUMURĀ

CENAS TURPMĀK KĀPS LĒNĀK

DAINA PAULA

Augot Latvijas tautsaimniecībai, arī turpmākajos gados ir jāreķinās ar nedaudz augstāku inflācijas līmeni nekā vairumam ES dalībvalstu. Tas gan būtu jāuztver kā ilglaicīga ekonomiskā ziņā cieši saistītu valstu vai reģionu labklājības līmeņu izlīdzināšanās.

IENĀKUMI AUG SABALANSĒTI AR CITIEM TAUTSAIMNIECĪBAS RĀDĪTĀJIEM

ANNA ZASOVA

Sagaidāms, ka arī nākotnē Latvijā produktivitātes pieaugums būs galvenais algu pieaugumu sekmējošs faktors, kas nodrošinās pakāpenisku algu pielīdzināšanos pārējām ES valstīm.

DALĪBA ES PIEVĒRŠ INVESTĪCIJAS

KARINA SAVICKA

Latvijas iestāšanās ES padarīja Latviju vēl tuvāku un pievilcīgāku ārvalstu investoriem. Šis varētu būt jauns atskaites punkts ārvalstu investīciju plūsmas vērtēšanai.

ALTERNATĪVI DATI PAR EKONOMIKU UZŅĒMĒJIEM UN ANALĪTIKIEM

ALEKSEJS MELIHOVS

Dati par iekšzemes kopproduktu un citiem rādītājiem, kas raksturo tautsaimniecības attīstību, kļūst pieejami ar diezgan lielu laika nobīdi. Tāpēc, lai sekotu ekonomikas cikliem, ir nepieciešami citi ticami ekonomikas attīstības indikatori.

LATVIJAS BANKAS PADOMĒ UN VALDĒ

Kādi tad bijuši galvenie pērnā gada inflācijas lēciena dzinējspēki, un vai tie tāpat darbosies arī šogad? Vai lielākie vaininieki bija enerģijas un pārtikas cenas?

Administratīvo cenu "brīvlaišana", ieskaitot elektrību, gāzi un apkures tarifus, darīja cilvēkus skeptiskus cenu pieauguma gaidu sakarā. Jau no 2004. gada 1. ceturkšņa cilvēki sāka izjust administratīvi regulējamo cenu kāpumu, ko papildināja tabakas akcīzes palielinājums. Nesaistīti ar Latvijas iestāšanos ES, līdz ar piena piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam Igaunijā un kaimiņvalsts piena pārstrādātāju pausto interesi par piena iepirkšanu Latvijas pierobežas rajonos mūsu piena ražotāji secināja, ka kaimiņvalstīs pārstrādātāji pienu pērk par ievērojami lielākām cenām. Un pacēla cenu par veselēm 20–30%! Bet pārtika veido apmēram 30% no patēriņa groza, līdz ar to šis iespaids ir visnotaļ jūtams. Savukārt dalība ES nāca ar PVN bāzes paplašināšanu, kas nekavējoties pārvēršas augstākā inflācijā, un ar ievērojamu degvielas akcīzes nodokļa kāpumu, kas turklāt sakrita ar degvielas cenu kāpumu pasaulē. Cenu pieauguma gaidas diemžēl guva apstiprinājumu, un tās kalpoja par fonu tālākajai cenu attīstībai. Papildus tam nāca – nedaudz negaidīti – plaša cenu celšana daudzās nozarēs, uzņēmējiem kā pamatojumu izmantojot ES faktoru. Nevis par 5–10%, bet daudzviet

par 20–30%! Sak', esam iestājušies ES, ko tad jūs citu gaidījāt?

Lai negatīvo faktoru komplekts būtu pilnīgs, arī dabas untumi negāja secen – kas nosala, kas apslīka. Vasaras beigās vērojām nevis šim gadalaikam ierasto inflācijas kritumu, bet gan kāpumu. Tātad pamatā inflāciju iespaidoja virkne vienreizēju, netipisku un grūti prognozējamu piedāvājuma puses faktoru! Tie veidoja apmēram 4.7% no 6.2% lielās 2004. gada vidējās inflācijas.

Nav pamata gaidīt, ka šie faktori atkārtosies šogad, līdz ar to 2005. gadā inflācijas pieaugumam jābūt zemākam – 4.5–5% robežās. Sasniegusi zināmu piesātinājuma punktu, inflācija sāk slīdēt lejup, ja vien neuzrodas jauni faktori, kas uztur šo procesu.

Ko cenu pieauguma ziņā sagaidām pāris turpmākajos gados?

Inflācija pakāpeniski varētu atgriezties pie iepriekšējo piecu gadu laikā ierastā līmeņa – 2.5–3%. 2006. gadā varam sagaidīt apmēram 3% inflāciju. Līdzīgu to šobrīd redzam arī 2007. gadā.

Esam izgājuši vienu cenu pieregulēšanās posmu. Daudzās nozarēs konkurence ilgāku laiku nebija ļāvusi uzņēmumiem celt cenas, un 2004. gads izkustināja tirgu no ierastā līdzsvara līmeņa. Runāts ar uzņēmējiem dažādās nozarēs, vaicājot – un ko tad jūs ar cenām, pacēlāt? Pacēlām! Un par cik – 5–10%? Ko jūs – divkārsjojām! Piebilstot, ka cenas nav cēlušies beidzamos četrus gadus. Manuprāt, ir sasniegts jauns līdzsvara stāvoklis, un nākamajos, iespējams, 3–4 gados konkurences dēļ nenotiks būtiskas cenu maiņas svarīgākajās preču un pakalpojumu grupās. Jāņem vērā arī tas, ka no šā gada atkrīt lata svārstības pret eiro, kas ir lielākā tirdzniecības norēķinu valūta – apmēram 80% no kopējās tirdzniecības norit ar ES. Eiro vērtības pieaugums pret latu pērn bija papildu faktors, kas caur importa cenām par 0.4 procenta punktiem palielināja cenu pieaugumu Latvijā. Tā ka te nav akla optimisma par cenu attīstību – esam pragmatiski izanalizējuši visus apstākļus.

Pērn tika spriests par ekonomikas pārkaršanas iespēju un simptomiem...

Esam mēģinājuši darboties profilaktiski, jo negribam pieredzēt to notiekam. Lai ierobežotu inflācijas kāpumu un kaut nedaudz piebremzētu ārējās tirdzniecības nesabalansētību, 2004. gadā divreiz cēlām refinansēšanas likmi, kā arī paaugstinājām banku obligāto rezervju normu. Daļa banku pietiekami lielu finansējumu iegūst,

aizņemoties no mātes bankām ārvalstīs, obligāto rezervju normu attiecinājām arī uz šādi iegūtiem fondiem.

Vai aizņemšanās apjomi un pieauguma tempi šobrīd jau ir riskanti augsti?

Kreditu attiecība pret iekšzemes kopproduktu Latvijā ir divas, trīs reizes zemāka par vidējiem rādītājiem ES. Ja ar problēmām saskarsies bankas, tās jau būs sekas daudzu kredituņēmēju problēmām. Tāpēc svarīgākais ir kredituņēmējiem pašiem izvērtēt, cik reālas ir viņu iespējas konkrētajā valūtā ņemt kreditu atmaksāt termiņā. Straujajai kreditēšanas attīstībai var būt arī negatīvas sekas, raugoties plašāk, no makroekonomisko rādītāju viedokļa. Lai arī kreditēšana pašreiz nav izšķirošais inflācijas virzītājspēks, tā netieši ir viens no faktoriem, kas stimulē iekšzemes pieprasījumu. Tas savukārt nozīmē gan lielāku cenu kāpumu, gan importa pārsvara pār eksportu – tekošā konta deficīta – pieaugumu. Kad ekonomika ļoti dinamiski aug, stingrai valdības fiskālajai politikai jābremzē cenu kāpums un importa pārsvars pār eksportu. Te sastopamies ar labāku sapratni: valdība ieklausās centrālās bankas viedokli. Pašreizējā valdība sāka ar 2004. gada budžeta deficīta samazināšanu un, šķiet, ir gatava rīkoties, ja 2005. gadā rastos papildu inflācijas spiedienu.

Atgriezīsimies pie nākotnes redzējuma. Vai inflācija ir faktors, kas varētu traucēt ieviest eiro pēc pāris gadiem?

Mums ir pamats domāt, ka pērnā gada vienreizējie faktori tuvākajos gados vājināsies vai izzudīs. Tomēr tam ļoti uzmanīgi jāseko – ja īstenojas citi scenāriji un nepieciešams rīkoties, tad Latvijas rīcībā pēc iestāšanās ES šādas iespējas joprojām ir: pirmais loģiskais solis būtu budžeta deficīta samazināšana vai pat pilnīga izskaušana. Centrālā banka, kas ir faktiski zaudējusi procentu likmju instrumentus, joprojām var piemērot kā regulējošu sviru banku obligāto rezervju prasības. Mēs esam diezgan droši, ka vajadzīgajā laika posmā spēsim izpildīt eiro ieviešanas kritērijus, bet būtu pārāk pašpārliecināti teikt, ka to nekas nevar apdraudēt. Inflācija un budžeta deficīts ir divi sarežģītākie kritēriji, turklāt ne tikai mums – es teiktu, visām trim Baltijas valstīm. Piemēram, inflāciju var ietekmēt negaidīti faktori – kaut vai sliktas ražas gads. Taču, pamatojoties uz šobrīd pieejamo informāciju, esam diezgan optimistiski, ka spēsim īstenot pašreizējo stratēģiju un 2008. gadā ieviest eiro.

Intervēja Mārtiņš Grāvitis. G. Zommerovska foto

CENAS TURPMĀK KĀPS LĒNĀK

DAINA PAULA

*Latvijas Bankas
Makroekonomikas
analīzes daļas vecākā
ekonomiste*

Lata piesaiste eiro brīdī, kad šī valūta ieņem arvien nozīmīgāku lomu Latvijas ārējās tirdzniecības norēķinos, vairs neradīs eiro svārstību ietekmi uz inflāciju tiešā veidā.

2004. gadā patēriņa cenas Latvijā bija vidēji par 6.2% augstākas nekā iepriekšējā gadā. Lai arī šāds cenu pieauguma temps pārsniedza to inflāciju, pie kādas bijām pieraduši aptuveni piecu iepriekšējo gadu laikā, tomēr tas galvenokārt izskaidrojams ar tā saucamajiem piedāvājuma puses faktoriem. Proti, ar nodokļus regulējošo normatīvo aktu pārmaiņām līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, administratīviem lēmumiem par atsevišķu regulējamo cenu pārmaiņām (gāzes un elektroenerģijas tarifu pieaugums), eiro kursa pieaugumu, kā arī straujajām naftas cenu svārstībām pasaules tirgū un laika apstākļu ietekmi uz ražu lauksaimniecībā. Jāatzīmē, ka iepriekšējos gados zema inflācija saglabājās arī Krievijas krīzes seku iespaidā un lēnās ekonomikas izaugsmes Eiropas Savienības valstīs dēļ. Valsti ar salīdzinoši zemu labklājības līmeni strauja ekonomikas izaugsme, kā arī stabils algu un nodarbinātības pieaugums rada iespēju arī straužākam cenu pieaugumam, nekā tas vērojams attīstītajās valstīs. Līdz ar to jau 2004. gadā līdzās t.s. piedāvājuma šokiem pamazām sāka izpausties arī pieprasījuma ietekme uz patēriņa cenu līmeņa pārmaiņām Latvijā.

Ja piedāvājuma faktori parasti izskaidro īslaicīgas (pārsvarā līdz 12 mēnešiem) cenu svārstības, veidojot inflācijas novirzes no ilgtermiņa tendences, tad pieprasījuma faktori ir tie, kas nosaka cenu līmeņa virzību ilgā laika periodā. Tā, piemēram, vienas sezonas slihta raža vai vienreizējs nodokļu paaugstinājums iespaido inflāciju tikai aptuveni viena gada laikā, līdz beidzas t.s. bāzes efekts. Savukārt, ekonomikai attīstoties, t.i., pieaugot darba ražīgumam, tam sekojošais ienākumu pieaugums veicina patēriņu, vispirms radot paaugstinātu pieprasījumu pēc precēm un pakalpojumiem un pēc tam izraisot arī to cenu pieaugumu. Līdz ar to mērens, ar izaugsmi saistīts cenu pieaugums jebkurā tautsaimniecībā ir likumsakarīgs.

Faktoru izslēgšanas pieeja parāda, ka iepriekšējos gados gandrīz visu inflāciju bija iespējams izskaidrot ar piedāvājuma faktoriem un pieprasījuma ietekmi atsevišķos periodos pat izrādījusies negatīva. Tomēr 2004. gadā tā veidoja vairāk nekā 1 procentu punktu no kopējās inflācijas, galvenokārt izpaužoties t.s. neregulējamo pakalpojumu un atsevišķu tirgojamo preču cenu pieaugumā. Jāatzīmē, ka pieprasījuma inflāciju radījis ne vien pakāpeniskais ienākumu pieaugums un kredītlīdzekļu pieejamība iepriekšējos periodos, bet arī zināma ažiotāža un t.s. inflācijas gaidas. Tās īstenojas situācijā, kad iedzīvotāju priekšstats par gaidāmajām

īstermiņa cenu pārmaiņām tuvākajos periodos būtiski atšķiras no tā, kādas tās būtu sagaidāmas objektīvu apsvērumu dēļ.

2005. gada pirmajā pusē saglabāsies dažu iepriekšējā gadā aktuālu faktoru ietekme uz gada inflācijas līmeni. Tā, piemēram, bāzes efekts būs izteikts daudzu pārtikas preču, degvielas, kā arī atsevišķu pakalpojumu cenām (apdrošināšanai, izglītībai). Taču gada laikā iepriekšējā gada noteicošo piedāvājuma faktoru ietekme uz inflāciju mazināsies. Šajā gadā ir plānotas mazākas administratīvi regulēto cenu pārmaiņas, kā arī mazāks nodokļu pieaugums. Lai gan bāzes faktoru iespaidā un atsevišķu nodokļu pieauguma dēļ gada sākumā inflācija vēl nesāks strauji samazināties, tomēr gada vidējais patērīna cenu pieauguma līmenis, notiekot ažiotažai, ir gaidāms ievērojami zemāks nekā 2004. gadā, t.i., ap 4.5%.

Jau šā gada 1. janvārī stājās spēkā jaunās degvielas akcīzes likmes, kas gan saistītas nevis ar tiešu likmju paaugstināšanu, bet gan likumā noteikto akcīzes likmju pārreķinu atbilstoši eiro vērtības izmaiņām. Pakāpeniski tiks palielināts arī minimālo degvielas rezervju termiņš: šogad jūlijā to plānots palielināt līdz 33 dienām, tomēr tas nav uzlūkojams kā nozīmīgs inflāciju veicinošs faktors. Nodokļu izmaiņas skar arī tabakas izstrādājumus, kam tāpat 1. janvārī ir paaugstināts akcīzes nodoklis. Tomēr jāatzīst, ka kopumā akcīzes nodokļu paaugstinājums varētu radīt tikai mērenu tiešo ietekmi uz gada inflāciju, t.i., aptuveni 0.4% punktus.

Tomēr atsevišķas nodokļu izmaiņas neradīs cenu pieaugumu, vai arī tas gaidāms mazākā apmērā, nekā tika plānots agrāk. Tā, piemēram, sabiedriskā transporta pakalpojumiem tiks noteikta zemākā, t.i., 5% PVN likme līdzšinējo 18% vietā, savukārt siltumenerģijai PVN tiks ieviests tikai no gada vidus, t.i., no 1. jūlija, un šā soļa ietekme uz inflāciju izpaudīsies gada otrajā pusē un 2006. gada pirmajā pusē.

Administratīvi regulējamo cenu pieaugums kopumā gaidāms mazāks nekā iepriekšējā gadā, jo pagaidām plānots vienīgi gāzes tarifu pieaugums, kura apmērs tiek saskaņots ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisiju.

Lai arī jaunais īres griestu līmenis ir par aptuveni 25% augstāks nekā iepriekšējā gadā, tomēr jāatzīmē, ka tas skar diezgan nelielu daļu patērētāju, tādēļ šiem izdevumiem ir niecīgs īpatsvars patērīna grozā un nenozīmīga ietekme uz inflāciju.

Jāatzīmē, ka lata piesaiste eiro brīdī, kad šī valūta ieņem arvien nozīmīgāku lomu Latvijas ārējās tirdzniecības norēķinos, vairs neradīs eiro svārstību ietekmi uz inflāciju tiešā veidā, t.i., caur tirgojamo preču importa cenām no ES valstīm. Zināmā mērā – ja samazinātos eiro vērtība – tirgojamo preču cenu svārstības var rasties tirdzniecībā ar tām valstīm, ar kurām Latvija norēķinās valūtās, kuras nav piesaistītas eiro (ja to vērtība pret eiro pieaugtu). Tomēr šo valūtu īpatsvars ārējās tirdzniecības darījumos ir ievērojami samazinājies. Līdz ar to nevarētu rasties arī līdzīga situācija kā, piemēram, Lietuvā, kur, piesaistot valūtu eiro pie ļoti zemas eiro vērtības, bet, saglabājoties ievērojamai citu valūtu lomai norēķinos, eiro kāpums kļuva par vienu no galvenajiem deflācijas cēloņiem. Jāapzinās gan, ka ASV dolāra vērtības pārmaiņas nozīmīgi ietekmē, piemēram, naftas cenas, taču, ņemot vērā nelielo degvielas īpatsvaru patērīna grozā un zemo degvielas mazumtirdzniecības cenu elastību pret naftas cenu pārmaiņām (naftas cenas ir tikai daļa izmaksu), dolāra svārstību ietekme uz inflāciju arī pašreizējās lata kursa piesaistes ietvaros nebūs nozīmīga.

Zināmus inflācijas riskus šajā gadā var radīt neapstrādātās pārtikas cenu pārmaiņas, kā arī naftas cenu tālākā attīstība pasaules tirgū – šo faktoru iespaidā inflācija varētu nedaudz pārsniegt minētos 4.5%. Savukārt pieprasījuma faktoru pastiprināšanās nav gaidāma gan pastāvošā decentralizētā algu noteikšanas mehānisma dēļ (vairumā tautsaimniecības sektoru ir grūti noteikt atalgojumu, kas neatbilstu darba ražīguma pieaugumam, t.i., pārsniegtu to), gan arī gaidāmās kreditēšanas pieauguma tempa stabilizēšanās vai pat neliela samazinājuma ietekmē.

Tomēr, augot Latvijas tautsaimniecībai, arī turpmākajos gados ir jāreķinās ar nedaudz augstāku inflācijas līmeni nekā vairumam ES dalībvalstu, kas izskaidrojams ar konverģences procesu. Tas gan būtu jāuztver kā ilglaicīga ekonomiskā ziņā cieši saistītu valstu vai reģionu labklājības līmeņu izlīdzināšanās.

Atsevišķu patērīna preču un pakalpojumu grupu cenu izmaiņu ietekme uz 2004. gada inflāciju, procenta punktos

Neapstrādātā pārtika	0.5
Degviela	0.5
Administratīvi regulējamās cenas	0.9
Pamatinflācija	4.2

Papildu informāciju var iegūt pie Dainas Paulas (Daina.Paula@bank.lv). G. Zommerovska foto

IENĀKUMI AUG SABALANSĒTI AR CITIEM TAUTSAIMNIECĪBAS RĀDĪTĀJIEM

ANNA ZASOVA

Latvijas Bankas
Monētārās politikas
pārvaldes ekonomiste

2004. gadā vidējā
neto alga
tautsaimniecībā
pārsniedza iztikas
minimumu par
aptuveni 52%.

¹ Šeit un turpmāk tekstā – ES-25 ir Eiropas Savienības dalībvalstis pēc ES paplašināšanas 2004. gada 1. maijā. ES-25 veido ES-15 – 15 Eiropas Savienības dalībvalstis līdz 2004. gada 1. maijam (Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Īrija, Itālija, Lielbritānija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Vācija un Zviedrija) un ES-10 – 10 valstis, kas iestājās Eiropas Savienībā 2004. gada 1. maijā (Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija).

Iedzīvotāju ienākumu ietekmējošie faktori Latvijā

Līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā (ES) 2004. gadā noslēdzās svarīgs posms Latvijas ekonomikas attīstībā. Gatavojoties dalībai ES, tika veiktas strukturālās reformas, kas noteiks tautsaimniecības tālākās izaugsmes stabilitāti un ilgtspēju Eiropas Savienības sastāvā, kā arī ienākumu līmeņa tuvināšanos ES vidējam līmenim. Iepriekšējos gados, Latvijas tautsaimniecībai strauji augot, būtiski samazinājās starpība starp Latvijas un ES-25¹ iedzīvotāju vidējiem ienākumiem, tomēr tā vēl joprojām saglabājas liela: 1997. gadā iekšzemes kopprodukts (IKP) uz vienu iedzīvotāju Latvijā veidoja 29.9% no ES-25 vidējā, bet 2003. gadā šī attiecība bija jau 37.4% (pēc pirktspējas paritātes standartiem). Galvenais iedzīvotāju ienākumu avots Latvijā ir darba samaksa, veidojot gandrīz pusi no kopējiem rīcībā esošajiem ienākumiem. Pašlaik darba samaksas līmenis Latvijā ir daudz zemāks par ES-25 vidējo rādītāju. 2002. gadā vidējā bruto gada darba samaksa Latvijā veidoja tikai aptuveni 20% no ES-25 vidējā līmeņa, ņemot vērā cenu līmeņu atšķirības. Tiesa, tik liela atšķirība daļēji skaidrojama ar to, ka Latvijā daudz vairāk nekā ES-15 valstīs ir izplatītas neoficiālās algas, tādējādi oficiālā algu statistika sniedz zemāku faktiskā algu līmeņa novērtējumu. Iedzīvotāju ienākumus precīzāk raksturo Nacionālo kontu sistēmas dati, jo tie ietver ne tikai oficiāli reģistrētos ienākumus, bet arī ēnu ekonomiku. Ņemot vērā Nacionālo kontu sistēmas neoficiālo algu novērtējumu, faktiskais algu līmenis 2002. gadā varētu būt tuvu 30% no ES-25 vidējā.

Algas un produktivitāte

Algu izlīdzināšanās valstu starpā nevar notikt acumirkli, tas ir pakāpenisks un ilgstošs process. Tik zemu algu līmeni Latvijā salīdzinājumā ar attīstītākām valstīm galvenokārt nosaka zemāka darbaspēka produktivitāte. Salīdzinot ar pārējām ES-10 valstīm, Latvijā ir ne tikai zemākā vidējā darba samaksa, bet arī zemākā darbaspēka produktivitāte (sk. 1. attēlu).

Algu pieauguma pārsniegums pār darbaspēka produktivitātes pieaugumu ir nevēlams – tas palielina ražošanas izmaksas un pazemina ražotāju konkurētspēju. Tādējādi var zaudēt gan eksportētāji, gan tie, kas ražo produkciju iekšējam tirgum, jo patērētāji aizvieto iekšzēmē saražotās preces ar relatīvi lētākām importētām precēm. Pieprasījuma samazinājums izraisa ražošanas apjomu samazināšanos, samazina pieprasījumu pēc darbaspēka. Tas savukārt atspoguļojas iedzīvotāju ienākumu

dinamikā, jo, krītot pieprasījumam pēc darbaspēka, pazeminās darba samaksas pieaugums. Tāpat cikls noslēdzas – ekonomiski nepamatots algu pieaugums izraisa zemāku algu pieaugumu nākotnē.

Iepriekšējos gados nominālās algas pieauga visās tautsaimniecības nozarēs. Viens no galvenajiem faktoriem pieauguma pamatā bija darbaspēka produktivitātes palielinājums. Nominālā darbaspēka produktivitāte šajā periodā pieauga visās tautsaimniecības nozarēs, izņemot būvniecību. Saasinoties konkurencei, būvniecībā samazinājās ražošanas cenas, kas arī noteica nominālās produktivitātes krišanos, tomēr reālajā izteiksmē produktivitāte pieauga arī šajā nozarē. Darbaspēka produktivitāte periodā no 2000. gada līdz 2004. gada 3. ceturksnim vidēji pieauga gandrīz par 70%, bet nominālās algas – par 50%.

Iepriekšējos gados bija novērojama pozitīva sakarība starp produktivitātes un algu pieaugumu nozaru dalījumā – jo vairāk pieauga produktivitāte, jo lielāks bija darba samaksas pieaugums (sk. 2. attēlu). Arī 2004. gada pirmajos trīs ceturksņos straujās produktivitātes kāpums visās lielajās tautsaimniecības nozarēs (vidēji par 16.0%) sekmēja nominālās darba samaksas pieaugumu (par 9.3%).

Algas un inflācija

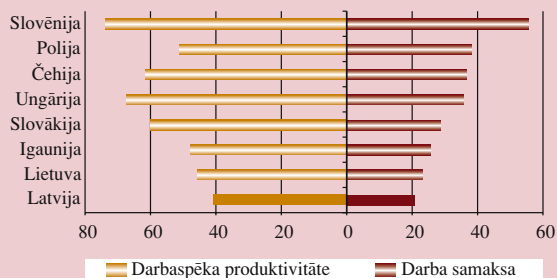
Iedzīvotāju ienākumus tieši ietekmē kā nominālo algu pieaugums, tā inflācija. Iepriekšējos gados nominālās algas auga ātrāk par patēriņa cenām, un iedzīvotāju reālie ienākumi pastāvīgi palielinājās. Pieaugot reālajai algai, palielinās iedzīvotāju pirktspēja. Vidējās mēneša nominālās neto darba samaksas pārsvars pār iedzīvotāju mēneša pilna iztikas minimuma preču un pakalpojumu groza vērtību iepriekšējos gados stabili pieauga (sk. 3. attēlu), un 2004. gadā vidējā neto alga tautsaimniecībā pārsniedza iztikas minimumu par aptuveni 52%.

2004. gadā reālās darba samaksas pieaugums kļuva nedaudz lēnāks, ko pamatā noteica augstāka inflācija. 2002. gadā reālās algas pieauga par 6.4%, 2003. gadā – par 8.3%, bet 2004. gadā algu reālais pieaugums bija ap 3.0%.

Cita nozīmīga ienākumu daļa ir sociālie pabalsti, kas saskaņā ar Nacionālo kontu sistēmas datiem veido ap 15% no kopējiem iedzīvotāju ienākumiem. Tie iekļauj vecuma pensijas, bezdarbnieku, bērnu, invaliditātes un slimības pabalstus, pabalstus apgādnieka zaudējuma un grūtniecības gadījumā un citus pabalstus. Iepriekšējos gados sociālo pabalstu pieaugums atpalika no algu kāpuma.

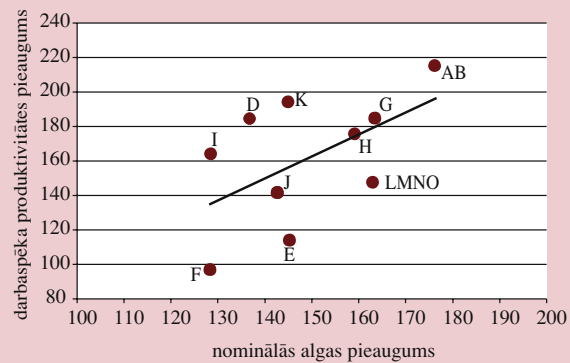
(Nobeigums 12. lappusē)

1. attēls. Vidējā bruto darba samaksa un darbaspēka produktivitāte ES-10 valstīs salīdzinājuma ar ES-25 2002. gadā, ES-25=100 (pēc pirktspējas paritātes standartiem)

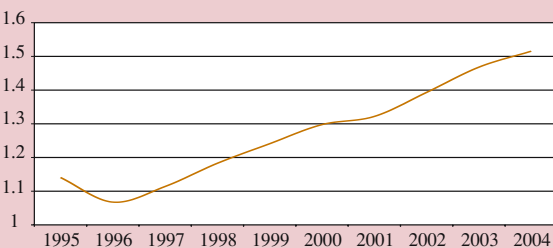
Avots: Eurostat, autores aprēķini

2. attēls. Darbaspēka produktivitātes pieaugums un darba samaksas pieaugums faktiskajās cenās tautsaimniecības nozaru dalījumā 2000. gadā - 2004. gada 3. ceturksni (procentos)*

* Nozaru klasifikācija pēc NACE: AB - lauksaimniecība, zvejniecība, D - apstrādes rūpniecība, E - elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde, F - būvniecība, G - tirdzniecība, H - viesnīcas un restorāni, I - transports un sakari, K - komercpakalpojumi, LMNO - pārējie pakalpojumi.
Avots: CSP, autores aprēķini

3. attēls. Vidējā nominālā mēneša neto darba samaksa attiecībā pret iedzīvotāju mēneša iztikas minimumu

Avots: CSP, autores aprēķini

DALĪBA ES PIEVĒRŠ INVESTĪCIJAS

KARINA SAVICKA

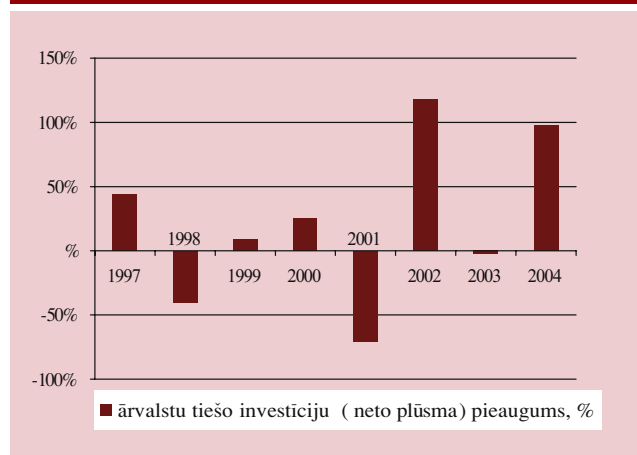
Latvijas Bankas
Monetārās politikas
pārvaldes ekonomiste

2004. gadā tiešo investīciju pozitīvais saldo bija 299.0¹ milj. latu un sedza 32.9% no tekošā konta negatīvā saldo.

Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gada 1. maijā padarīja Latviju vēl tuvāku un pievilcīgāku ārvalstu investoriem. Šis varētu būt jauns atskaites punkts ārvalstu investīciju plūsmas vērtēšanai. Maksājumu bilances dati rada, ka investoru ieinteresētība Latvijas tirgū 2004. gadā būtiski pieauga.

1. attēls. Ārvalstu tiešo investīciju gada pieaugums, procentos

Nākamajos gados Latvijas specializācija pasaules tirgū, visticamāk, būs apstrādes rūpniecība, būvniecība, transports, glabāšana un sakari.

Ārvalstu investoru interese par preču sektoru ir lielāka

2004. gada 3. ceturksņa beigās uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā visātrāk pieauga zvejniecībā un būvniecībā, kas ir skaidrojams ar nosacīti zemo investīciju līmeni iepriekšējā periodā. 2004. gadā strauji pieauga arī uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms transporta, glabāšanas un sakaru nozarē, vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā, finanšu starpniecībā. Kopumā ārvalstu tiešo investīciju pieaugums preču sektorā bija augstāks nekā pakalpojumu sektorā (izslēdzot no tā tirdzniecību), kas savukārt ļauj prognozēt, ka tuvākajos gados ir gaidāms preču eksporta apjoma palielinājums.

Ārvalstu tiešo investīciju struktūra liecina, ka investīcijas pārsvarā ir ilglaicīga rakstura (sk. 2. attēlu). Tas arī ļauj cerēt, ka pēc ražošanas izmaksu izlīdzināšanās starp ES "vecajām" dalībvalstīm un Latviju nenotiks investīciju atplūde, jo investorus visvairāk interesē Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis (potenciāli pievilcīga tirgus robežu tuvums) un kvalificēts darbaspēks.

Neliels uzkrāto tiešo investīciju apjoms informācijas tehnoloģiju nozarē diemžēl pašlaik neļauj Latviju redzēt kā potenciālu augsto tehnoloģiju eksportētāju tuvākajā nākotnē. Protams, šī nozare attīstās, bet šodien var teikt, ka nākamajos gados Latvijas specializācija pasaules tirgū, visticamāk, būs apstrādes rūpniecība, būvniecība, transports, glabāšana un sakari. Šādu nākotnes vīziju arī apstiprina 2004. gadā Latvijas tirgū uzsāktie jaunie ārvalstu projekti dažādās rūpniecības nozarēs.

ES valstis joprojām lielākie investori Latvijā

2004. gadā saglabājās iepriekšējo gadu tendence – lielākie investori Latvijā bija ES-15² valstis (sk. 3. attēlu). Atsevišķu valstu investīcijas visvairāk paaugstināja uzņēmēji no Vācijas, ASV, Nīderlandes, Igaunijas un Krievijas. Nozīmīgākā ieguldījumu daļa Latvijā tika veikta reinvestētās peļņas veidā. Neapšaubāmi, Latvijas iestāšanās ES veicināja ārvalstu tiešo investīciju pieaugumu, turklāt pieauga ne tikai ES valstu investīcijas, bet paaugstinājās arī citu valstu (piemēram, Krievijas) interese par Latviju ar mērķi ražot savu produkciju Latvijā un eksportēt to uz rietumvalstu tirgiem.

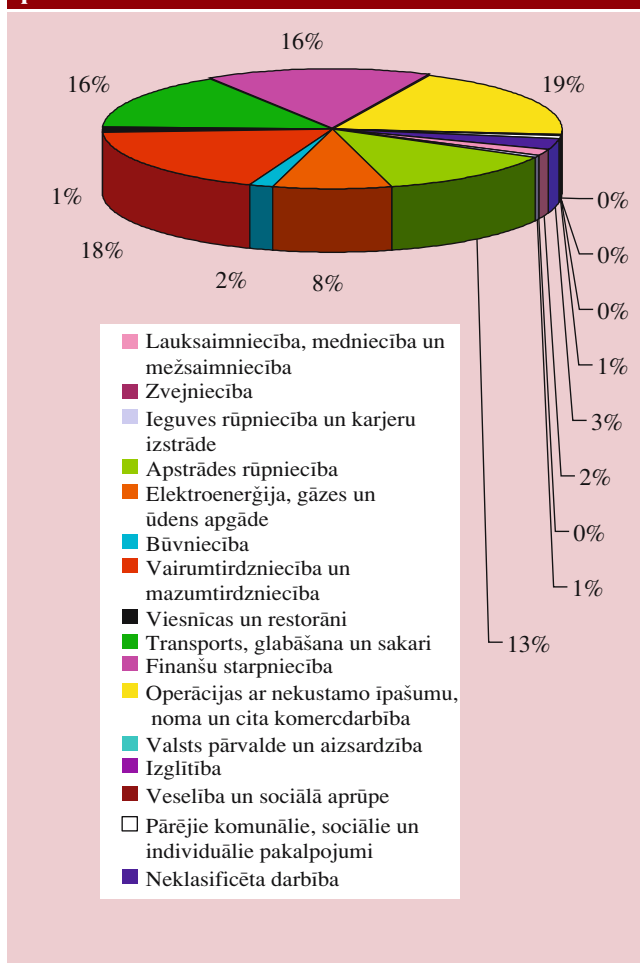
Šobrīd Latvija var izmantot visas savas ģeogrāfiskās priekšrocības, kļūstot par vietu, kur satiekas rietumvalstu un NVS valstu ekonomiskās intereses. Latvijas tautsaimniecībā tiek investēts ne tikai zemo ražošanas izmaksu dēļ. Paredzams, ka arī 2005. gadā ārvalstu tiešās investīcijas turpinās augt, bet ar relatīvi zemāku pieauguma tempu, ņemot vērā 2004. gadā sasniegto augsto bāzes līmeni. Pašlaik tiek apspriesti vairāki lieli projekti, kuru uzsākšana Latvijā veicinātu gan eksporta pieaugumu, gan pievienotās vērtības kāpumu.

Papildu informāciju var iegūt pie Karinas Savickas (Karina.Savicka@bank.lv). G. Zommerovska foto

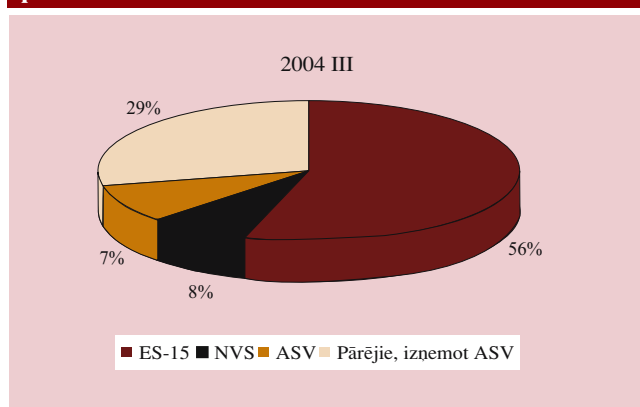
¹ Pēc operatīviem datiem.

² ES-15 – 15 Eiropas Savienības dalībvalstis līdz 2004. gada 1. maijam (Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Irija, Itālija, Lielbritānija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Vācija un Zviedrija).

2. attēls. Uzkrātās ārvalstu tiešo investīciju struktūra nozaru dalījumā 2004. gada 3. ceturksnī, procentos

3. attēls. Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā valstu dalījumā 2004. gada 3. ceturksnī, procentos

ALTERNATĪVI DATI PAR EKONOMIKU UZNĒMĒJIEM UN ANALĪTIĶIEM

**ALEKSEJS
MELIHOVS**

Latvijas Bankas
Monetārās politikas
pārvaldes
Monetārās izpētes un
prognozēšanas daļas
ekonometriests

Pozitīva
konjunktūras
apsekojumu iezīme
ir būtiski ātrāka
rezultātu pieejamība,
salīdzinot ar
daudziem
statistiskajiem
makroekonomiskajiem
rādītājiem.

¹ Aptaujās izmantotos kvalitatīvos jautājumus var sadalīt trīs grupās – jautājumi par pašreizējo situāciju (līmeni raksturojošie), jautājumi par attiecīgā rādītāja novērtējuma izmaiņām pēdējos mēnešos (tendenci raksturojošie) un jautājumi par gaidāmajām izmaiņām turpmākajos mēnešos (nākotnes tendenci raksturojošie).

Konjunktūras un patērētāju apsekojumi un to izmantošana

Tautsaimniecības attīstība ir mainīga: pēc lejupslīdes seko augšupeja un otrādi. Arī Latvijas ekonomika pēc neatkarības atgūšanas pārdzīvoja gan labvēlīgus periodus, ko raksturoja strauja izaugsme, gan recesijas posmus, kad tautsaimniecības attīstība palēninājās un bija pat negatīva. Izmaiņas ekonomikas aktivitātē atspoguļojas tādos rādītājos kā iekšzemes kopprodukts, nodarbinātības līmenis, rūpniecības produkcijas izlaides apjoms, inflācija u.c. Iekšzemes kopprodukts tiek uzskatīts par galveno rādītāju, kas raksturo tautsaimniecības attīstības ciklus.

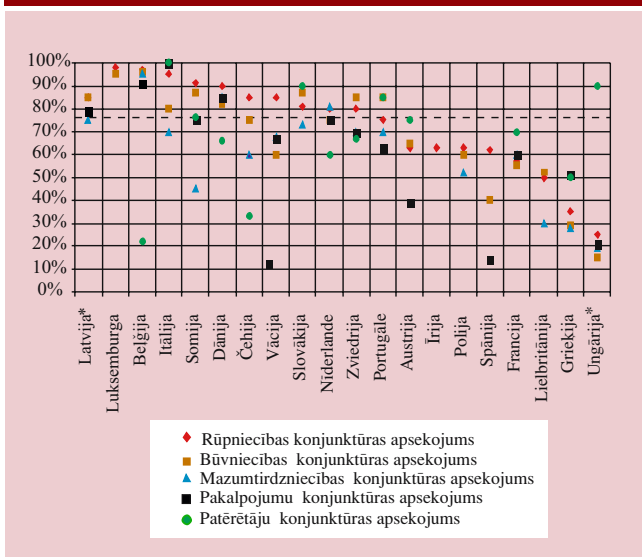
Jebkurā ekonomikas cikla fāzē politikas veidotājiem, kā arī uzņēmumu vadītājiem ir jāpieņem lēmumi, lai pilnvērtīgi izmantotu labvēlīgo tautsaimniecības augšupejas situāciju vai mazinātu negatīvās sekas, kas ir saistītas ar ekonomikas lejupslīdi. Jo ātrāk viņi spēj pareizi novērtēt ekonomikas attīstības tendences, jo efektīvāka ir viņu lēmumu ietekme uz ekonomiskajiem procesiem. Dati par iekšzemes kopproduktu un citiem svarīgiem statistiskiem rādītājiem, kas raksturo tautsaimniecības attīstību, kļūst pieejami ar diezgan lielu laika nobīdi. Tāpēc, lai sekotu ekonomikas cikliem, ir nepieciešami citi ticami ekonomikas attīstības indikatori, kas būtu ātrāk pieejami un ļautu prognozēt ekonomikas cikla fāzes izmaiņas vai vismaz atspoguļotu tās. Latvijas tautsaimniecībā, kas attīstās strauji un kurā joprojām turpinās strukturālās pārmaiņas, pašlaik ir grūti atrast tādu rādītāju. Ar laiku Latvijas ekonomikas ciklu novērtēšanā un prognozēšanā var noderēt konjunktūras un patērētāju apsekojumu rezultāti, par ko liecina, piemēram, Eiropas Savienības (ES) un arī citu pasaules valstu bagātā pieredze šādu rādītāju izmantošanā.

Konjunktūras un patērētāju apsekojumu būtība

Konjunktūras un patērētāju apsekojumi ir uzņēmumu vadītāju vai mājsaimniecību aptaujas. Aptauju anketas sastāv no tā saucamajiem kvalitatīviem jautājumiem, uz kuriem respondentam nav jāatbild skaitliskā formā, bet jāizvēlas viens no atbilžu variantiem (parasti pozitīvais, neitrālais vai negatīvais)¹. Aptaujas rezultāti tiek pārveidoti skaitliskos rādītājos, par katru apsekojuma jautājumu iegūstot atbilžu variantu procentuālo sadalījumu. No šī sadalījuma aprēķina bilanci kā starpību starp pozitīvo un negatīvo atbilžu īpatsvaram. Konjunktūras un patērētāju apsekojumiem ir kā stiprās,

tā arī vājās puses. Kā konjunktūras apsekojumu stipro pusi var atzīmēt to, ka tie ietver plašu informāciju par respondentu ekonomisko darbību aptaujas laikā un perspektīvām tuvākajā nākotnē. Latvijas un pasaules prakse liecina, ka konjunktūras apsekojumu rādītāji pamatā spēj atspoguļot ekonomikas attīstības tendences. Cita pozitīva konjunktūras apsekojumu iezīme ir būtiski ātrāka rezultātu pieejamība, salīdzinot ar daudziem statistiskajiem makroekonomiskajiem rādītājiem, kas tiek izmantoti tautsaimniecības attīstības analīzei, kā arī lēmumu pieņemšanas procesā ekonomiskās politikas jomā. Turklāt konjunktūras apsekojumi ietver informācijas klāstu, kādu statistika nesniedz. Galvenais trūkums ir tāds, kas raksturīgs visiem apsekojumiem – tie neaptver visu ekonomiku vai nozari, bet tikai noteiktu izlasi. Savukārt secinājumi, kas balstās uz apsekojumu rezultātiem, parasti tiek vispārināti uz visu tautsaimniecību vai nozari. Konjunktūras un patērētāju apsekojumu kvalitāte atkarīga arī no tā, cik apzinīgi respondenti atbild uz jautājumiem, kā arī no tā, vai respondenti pareizi saprot jautājuma būtību. Turklāt tikai 75–85% no izlasē iekļautajiem respondentiem savlaicīgi atbild konjunktūras aptaujās. Tomēr laikus atbildējušo respondentu īpatsvars Latvijā ir augstāks par vidējo pārējās Eiropas valstīs (sk. 1. attēlu).

1. attēls. Respondentu, kas laikus iesniedza aptauju anketas, īpatsvars kopējā izlasē, procentos

* intervāla vidējais, ** 2004. gada IV ceturksnis
Avoti: Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD), Latvijas Statistikas institūts

Konjunktūras un patērētāju apsekojumi Eiropā un Latvijā

ES izstrādātā konjunktūras apsekojumu harmonizētā programma ļauj iegūt rezultātus salīdzinājumam pa valstīm, kā arī veidot ES agregētos konjunktūras indikatorus. Viens no ES galvenajiem konjunktūras rādītājiem ir ekonomikas sentimenta indekss, kas atspoguļo galvenās makroekonomiskās vides attīstības tendences (sk. 2. attēlu). Ekonomikas sentimenta indekss apkopo informāciju no konjunktūras apsekojumiem par tādām ekonomikas attīstību noteicošiem faktoriem kā pieprasījums un biznesa un ražošanas aktivitāte pašreiz un tuvākajā nākotnē, kā arī nodarbinātības izmaiņas tuvākajā nākotnē. 2004. gada maijā, līdz ar ES paplašināšanu, tika mainīta tā aprēķināšanas metodoloģija. Tas tiek aprēķināts kā vidējā svērtā vērtība, ņemot vērā informāciju no rūpniecības, patērētāju, būvniecības un mazumtirdzniecības konjunktūras apsekojumiem. Mūsdienās konjunktūras un patērētāju apsekojumi ir plaši izplatīti pasaulē, kas dod papildu pārliecību par to lietderību.

Latvijas Statistikas institūts pirmos konjunktūras apsekojumus iesāka 1993. gadā (rūpniecības un būvniecības nozarēs). Tad pat tika iesāktas arī patērētāju aptaujas². Sākotnēji institūcijas, kas veica šos apsekojumus, balstījās uz ES metodoloģiju. Vēlāk apsekojumu loks tika paplašināts ar mazumtirdzniecības un lauksaimniecības konjunktūras pētīšanu.

Kopš 2001. gada notiek apsekojumi investīciju sfērā rūpniecībā un būvniecībā, bet 2002. gadā tika uzsākti pakalpojumu sektora konjunktūras apsekojumi. Latvijas ekonomikas sentimenta indekss pamatā atspoguļo tautsaimniecības attīstības tendences (sk. 3. attēlu).

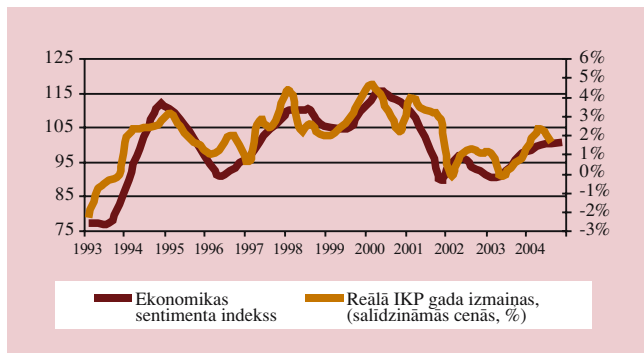
Visiem nozaru konjunktūras apsekojumiem, izņemot investīciju un lauksaimniecības konjunktūras apsekojumus, pēc to pārveidošanas skaitliskajos rādītājos tiek aprēķināts konfidences rādītājs. Tas balstās uz diviem līdz četriem konjunktūras rādītājiem, kas apkopo informāciju par nozares uzņēmumu attīstības galvenajām tendencēm. Nozaru konfidences rādītājus parasti izmanto, lai veidotu priekšstatu par apsekoto nozaru vispārīgām attīstības tendencēm. Savukārt patērētāju konfidences indikators raksturo sociālekonomiskā stāvokļa izmaiņas valstī. No Latvijas konfidences

² Patērētāju aptaujas sākotnēji veica Latvijas Valsts statistikas komitejas vienība. 1995.-1997. gadā datu laika rinda tika pārtraukta divas reizes. Kopš 2001. gada maija patērētāju apsekojumus veic sociālo pētījumu centrs "Latvijas Fakti".

rādītājiem vislabāk nozāres attīstības tendences atspoguļo rūpniecības konfidences rādītājs (sk. 4. attēlu). Mazumtirdzniecības un būvniecības konfidences rādītāju precizitāte ir daudz zemāka (sk. 5. un 6. attēlu). Tas var būt izskaidrojams ar salīdzinoši lielu ēnu ekonomikas īpatsvaru, kā arī ar pārstrukturizācijas procesiem apsekotajās nozarēs, it īpaši tirdzniecības nozarē. Ar laiku mazinoties ēnu ekonomikas īpatsvaram un beidzoties pārstrukturizācijas procesiem, ir sagaidāma augstāka nozaru konjunktūras un konfidencu rādītāju precizitāte. Par investīciju un pakalpojumu konjunktūras apsekojumu rezultātu precizitāti ekonomikas ciklu atspoguļošanā pagaidām ir pārāk agri veikt kādus secinājumus isā mērījumu perioda dēļ.

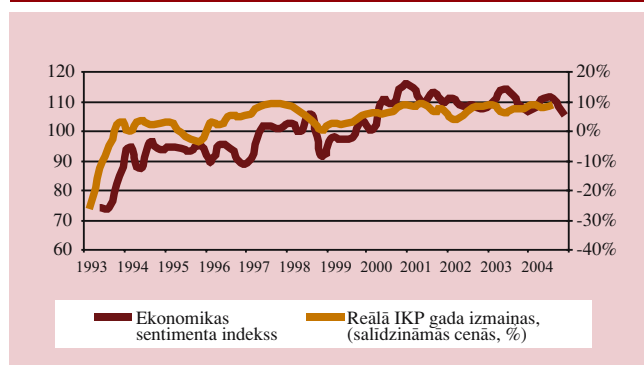
Papildu informāciju var iegūt pie Alekseja Melihova (Aleksejs.Melihovs@bank.lv). G. Zommerovska foto

2. attēls. Eiro zonas ekonomikas sentimenta indekss (vidēji ceturksnī) un reālā IKP gada izmaiņas, procentos

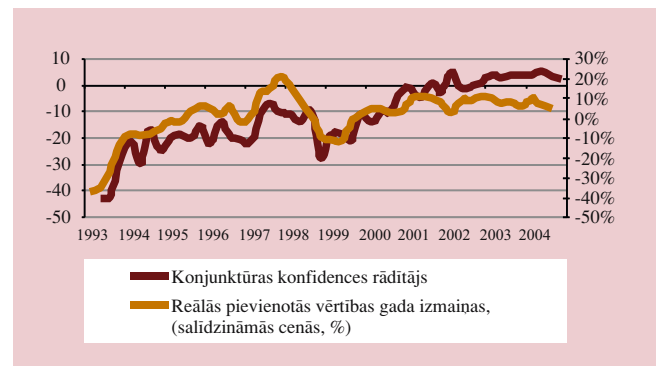
Avots: Eurostat, Eiropas Komisija, autora aprēķini

3. attēls. Latvijas ekonomikas sentimenta indekss (vidēji ceturksnī) un reālā IKP gada izmaiņas, procentos

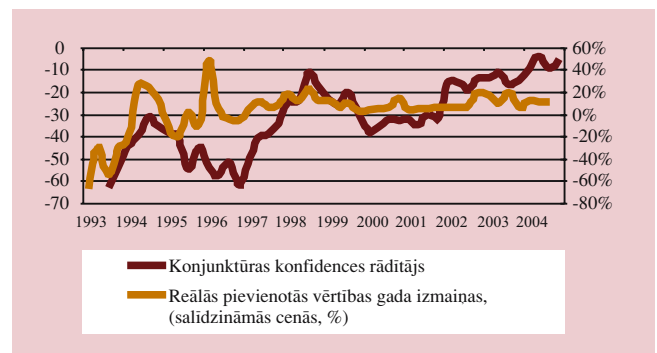
Avots: CSP, Eiropas Komisija, autora aprēķini

4. attēls. Rūpniecības konfidences rādītājs (vidēji ceturksnī) un rūpniecības reālās pievienotās vērtības gada izmaiņas, procentos

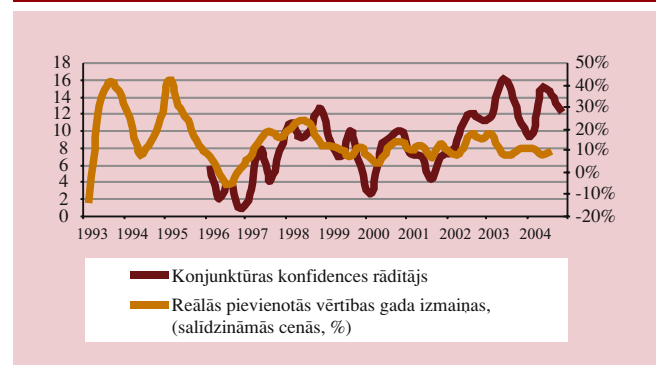
Avots: CSP, Eiropas Komisija, autora aprēķini

5. attēls. Būvniecības konfidences rādītājs (vidēji ceturksnī) un būvniecības reālās pievienotās vērtības gada izmaiņas, procentos

Avots: CSP, Eiropas Komisija, autora aprēķini

6. attēls. Mazumtirdzniecības konfidences rādītājs (vidēji ceturksnī) un tirdzniecības reālās pievienotās vērtības gada izmaiņas, procentos

Avots: CSP, Eiropas Komisija, autora aprēķini

Latvijas Bankas padomē un valdē (2005. gada janvāris – februāris)

● **Latvijas Bankas padome** 2005. gada 13. janvārī nolēma nemainīt refinansēšanas, banku noguldījumu Latvijas Bankā un lombarda kredīta **procentu likmes**.

Latvijas tautsaimniecībā arī šogad turpinās strauja izaugsme, kas nozīmē vairāku makroekonomisko risku saglabāšanos. Izzūdot vairākiem vienreizēja rakstura faktoriem, vidējā inflācija 2005. gadā varētu mazināties līdz 4.5–5% robežai, taču tā vēl joprojām pārsniegs līdz 2004. gadam ierasto līmeni. Arī tekošā konta deficītu šogad vairs neietekmēs tie vienreizējie faktori, kas noteica augsto deficīta līmeni pagājušajā gadā. Tomēr stipra iekšzemes pieprasījuma saglabāšanās liecina, ka tekošā konta deficīta būtiska mazināšanās, visticamāk, nav gaidāma.

Valdības īstenotā fiskālā politika – it sevišķi pēc lata piesaistes eiro – kļūst par galveno instrumentu minēto risku stabilizēšanā. Ņemot vērā, ka arī šogad sagaidāma strauja tautsaimniecības attīstība – prognozējam iekšzemes kopprodukta pieaugumu 7.5% robežās –, Latvijas Banka aicina valdību panākt mazāku valsts fiskālo deficītu nekā pērn.

Latvijas Banka turpinās aktīvi sekot līdzi valsts makroekonomiskajai situācijai un vajadzības gadījumā izskatīs un izmantos iespējas veikt atbilstošus pasākumus.

● **Latvijas Bankas padome apstiprināja "Latvijas Bankas naudas zīmju reproducēšanas noteikumus"** (spēkā ar 01.02.2005.). Saskaņā ar Latvijas Republikas "Autortiesību likumu" Latvijas Bankas naudas zīmes aizliegts jebkādā veidā reproducēt, izņemot gadījumus, kad Latvijas Banka sniegusi rakstveida atļauju vai tiek ievērotas Latvijas Bankas naudas zīmju reproducēšanas prasības. Apstiprinātajos noteikumos jeb prasībās uzskaitīti Latvijas Bankas naudas zīmju reproducēšanas kritēriji, kas jāievēro, pilnībā vai daļēji attēlojot lata banknotes vai monētas jebkura veida reprodukcijās – drukātās, elektroniskās un telpiskos objektos, piemēram, reklāmas un informatīvos materiālos. Ievērojot šos kritērijus, reproducētajam īpaša Latvijas Bankas atļauja naudas zīmju reproducēšanai nav nepieciešama. Noteikumi ir pieejami Latvijas Bankas interneta lapā www.bank.lv sadaļā "Latvijas nauda".

● **Latvijas Bankas padome nolēma atcelt lēmumu "Par "Skaidrās naudas inkasācijas licencēšanas noteikumu" apstiprināšanu"** (spēkā ar pieņemšanas brīdi). Šis lēmums pieņemts pēc Latvijas Bankas un Iekšlietu ministrijas darba grupas veiktās analīzes, un tas paredz, ka inkasācija vairs netiks atsevišķi licencēta, jo tā ir viena no apsardzes darbībām, kuras veikšanai nepieciešams iegūt Apsardzes darbības likumā paredzēto licenci. Atbilstoši Apsardzes likuma prasībām šādas licences izsniedz Iekšlietu ministrija. Iekšlietu ministrijas noteiktā kārtībā izsniegta licence apsardzes darbības veikšanai nozīmē tiesības veikt arī inkasāciju.

● **Latvijas Bankas padome apstiprināja grozījumus vairākos noteikumos un statistiskajos pārskatos** (spēkā ar 01.04.2005.), lai saskaņotu tajos lietoto terminoloģiju ar 2004. gada 11. novembrī apstiprinātajiem "Monētāro finanšu iestāžu mēneša bilances pārskata un pielikumu sagatavošanas noteikumiem".

Papildu informāciju var iegūt pie Mārtiņa Grāviša (Martins.Gravitis@bank.lv).

(Sākums 5. lappusē)

Piemēram, lielākās sociālo pabalstu komponentes – vecuma pensijas – vidējais apmērs 1999. gadā veidoja 56% no vidējās mēneša neto algas, bet 2003. gadā – tikai 46%.

Tomēr 2004. un 2005. gadā ir iezīmējušās pozitīvas pārmaiņas sociālajā sfērā, kas ļauj prognozēt šīs ienākumu komponentes straujāku pieaugumu nākamajos gados. 2004. gadā stājās spēkā pensionāriem labvēlīgāka pensiju indeksācijas kārtība, 2005. gadā tika būtiski palielināti bērnu kopšanas pabalsti, kā arī paaugstināts ar ienākuma nodokli neapliekamais minimums, ko visvairāk sajūtīs cilvēki ar zemiem ienākumiem.

Ienākumi augs

Būtisks ienākumu līmeņa pieaugums īsā laikā nav iespējams, tas ir pakāpenisks process, kuru sekmē ekonomikas efektivitātes palielināšanās. Sagaidāms, ka arī nākotnē Latvijā produktivitātes pieaugums būs galvenais algu pieaugumu sekmējošs faktors, kas nodrošinās pakāpenisku algu pielīdzināšanos pārējām ES valstīm. Viens no galvenajiem produktivitātes pieauguma priekšnosacījumiem ir papildu līdzekļu ieguldīšana ražošanas modernizācijā, kas paaugstina atdevi no izmantotajiem cilvēkresursiem. Iestāšanās ES un ES strukturālo fondu līdzekļu pieejamība palielināja investoru vēlmi ieguldīt līdzekļus Latvijas tautsaimniecībā, kas ļauj prognozēt strauju produktivitātes pieaugumu nākamajos gados. Ņemot vērā, ka Latvijā ir elastīgs algu noteikšanas mehānisms, sagaidāms, ka arī nākotnē algu pieaugums notiks līdztekus produktivitātes pieaugumam, tādējādi neradot spiedienu uz inflāciju un sekmējot ražotāju konkurētspēju vietējā un ārējā tirgū.

Prognozējams, ka 2005. gadā darbaspēka nominālā produktivitāte pieaugs par 11–12%, bet nominālo algu pieaugums ir gaidāms 9–9.5% apmērā. Samazinoties ar iestāšanos ES saistītajai ietekmei uz patēriņa cenu pieaugumu un saglabājoties augstam nominālo algu pieauguma tempam, reālo algu pieaugums kļūs straujāks – 4.5–5.0%.

Papildu informāciju var iegūt pie Annas Zasovas (Anna.Zasova@bank.lv). G. Zommerovska foto

